

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра філософії та міжнародної комунікації

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан механіко-технологічного
факультету

 БРАТИШКО В.В.

_____ 2023 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри філософії та
міжнародної комунікації

Протокол № 10 від 18.05.2023 р.

Завідувач кафедри

 КУЛЬТЕНКО В.П.

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП Агроінженерія

 СІВАК І.М.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

Галузь знань: 20 «Аграрні науки та продовольство»

Спеціальність: 208 «Агроінженерія»

Факультет механіко-технологічний

Розробники:

Культенко Валентина Павлівна, доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації, к. філос. н

Шеховцова-Бурянова Вікторія Анатоліївна, асистент кафедри філософії та міжнародної комунікації

Київ – 2023

1. Опис навчальної дисципліни

«ФІЛОСОФІЯ»

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітньо-кваліфікаційний рівень	бакалавр	
Галузь знань	20 — Аграрні науки та продовольство	
Спеціальність	208 — Агроінженерія	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	4	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	3	
Семестр	5	
Лекційні заняття	30 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	45 год.	6 год.
Самостійна робота	75 год.	108 год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни:

Мета курсу – метою курсу є ознайомлення студентів із філософсько-світоглядними знаннями про людину і світ, формування сучасного світобачення, світосприйняття, світовідношення, ціннісних установок, життєстверджуючих смислів; вироблення навичок застосування набутих знань для розв'язання життєвих та конкретно-наукових проблем, розвиток здібностей до творчого цілісного відповідального мислення, гнучкості думки; сприяння розвитку світорозуміння студентів та позитивного ставлення до Іншого та світу загалом тощо .

Завдання вивчення дисципліни:

вивчення історії філософії та її органічної складової – історії української філософії, сприяння гуманізації освіти через засвоєння досягнень сучасної філософії, інформації про світ у цілому і ставлення людини до нього; вивчення комплексу принципів пізнання та загальних методів пізнавальної діяльності. Цьому підпорядковане вивчення наступних розділів: "Вступ до філософії", "Історичні типи філософії", "Онтологія", "Гносеологія", "Соціальна філософія". Філософія покликана визначити сукупність вихідних орієнтирів, що зумовлюють програму соціальної поведінки людини.

У результаті вивчення курсу студент повинен знати:

- історичні типи філософії, основні парадигми філософствування;
- основні галузі філософського знання (онтологія, гносеологія, логіка, філософська антропологія, етика, естетика, соціальна філософія тощо);
- основні форми буття і сутність діалектики;
- походження свідомості, форми і структуру свідомості;
- шляхи пізнання світу, функціонування знання у сучасному інформаційному суспільстві, особливості взаємозв'язку науки, техніки з сучасними соціальними й етичними проблемами;
- форми суспільної свідомості, їх взаємозв'язок;
- умови формування особистості, її свободи, відповідальності за збереження життя, природи, культури.

У результаті вивчення курсу студент повинен вміти:

- обґрунтувати свою світоглядну та громадську позицію;
- застосувати знання, яких було набуто під час вивчення курсу «Філософія», в процесі вирішення професійних завдань, в процесі розробки соціальних й екологічних проектів, організації міжлюдських відносин;
- науково аналізувати найважливіші соціальні проблеми і процеси, факти і явища суспільного життя;
- розуміти і об'єктивно оцінювати досягнення культури, пояснювати феномен культури та цивілізації;
- володіти методологією й методами пізнання, розуміти сутність творчої діяльності;
- вдаватися до діалогу як засобу вирішення соціальних і етичних проблем;
- добре орієнтуватися в першоджерелах та основній сучасній філософській літературі.

Набуття компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК):

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у галузі агропромислового виробництва у процесі навчання або професійної діяльності, що передбачає проведення досліджень, здійснення інновацій та характеризуються невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК) :

ЗК- 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-3. Цінування та повага до різноманітності та мультикультурності.

фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

ФК- 13. Здатність організувати роботу та забезпечувати адміністративне управління виробничими підрозділами, які здійснюють технічне забезпечення агропромислового виробництва відповідно до реалізації правових вимог безпеки життєдіяльності і охорони праці; аналізувати показники техногенних та природних небезпек, а також планувати і виконувати відповідні захисні заходи

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН -1 Володіти гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями; формулювати ідеї, концепції з метою використання у професійній діяльності.

ПРН -3 Усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.

ПРН -9 Виявляти, узагальнювати та вирішувати проблеми, що виникають у процесі професійної діяльності, та формувати у майбутнього фахівця почуття відповідальності за виконувану роботу.

ПРН -10 Демонструвати повагу до етичних принципів, своєю поведінкою впроваджувати етичні норми взаємовідносин в колективі, які сприяють досягненню виробничої мети. Проявляти самостійність і відповідальність у роботі.

Програма пропонує студентам цілісний виклад основних проблем філософії на рівні об'єктивного, ідеологічно незаангажованого сучасного бачення проблем,

знайомить студентів із наявними філософськими концепціями в їх поліфонічному і плюралістичному звучанні, яке допомагає альтернативному сприйняттю і осмисленню буття.

З метою інтенсифікації процесу навчання, вдосконалення контролю за засвоєнням матеріалу доцільно використовувати модульно-рейтингову систему контролю знань, програмоване навчання, тести, комплексні контрольні завдання, прикладні комп'ютерні програми тощо.

**3. Програма та структура навчальної дисципліни «Філософія»
для повного терміну денної та заочної форми навчання**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	п	с.р.		л	п	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 1. Вступ до філософії.								
Тема 1. Філософська пропедевтика	6	2	2	2				8
Тема 2. Філософія Давнього світу	7	2	2	7				8
Тема 3. Філософія Середньовіччя та Відродження	9	2	2	6				8
Тема 4. Філософія Нового часу та Просвітництва	9	2	2	6				8
Тема 5. Німецька класична філософія	9	2	2	6				8
Тема 6. Некласична філософія XIX ст.	9	2	2	6				8
Тема 7. Українська філософія	9	2	2	6				8
Разом за змістовим модулем 1	58	14	14	39	60	2	2	56
Змістовий модуль 2. Онтологія								
Тема 8. Філософське вчення про буття	9	2	2	6				8
Тема 9. Закони та категорії діалектики	9	2	2	6				7
Разом за змістовим модулем 2	18	4	4	12		2	1	15
Змістовий модуль 3. Гносеологія								
Тема 10. Гносеологія. Теорія пізнання.	9	2	2	6				8
Тема 11. Свідомість. Діалектичні аспекти наукового пізнання	9	2	2	6				7
Разом за змістовим модулем 3	18	4	4	12		2	1	15

Змістовий модуль 4. Філософія суспільства та людини								
Тема 12. Філософія суспільства	6	2	2	2				7
Тема 13. Філософія техніки	7	2	2	4				8
Тема 14. Філософське розуміння історії	6	2	2	2				7
Тема 15. Філософія культури	7	2	2	4				8
Разом за змістовим модулем 4	36	8	8	12	34	2	2	30
Усього годин	150	30	45	75		8	6	106

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Філософія як універсальний тип знань. Філософська пропедевтика.	4
2.	Філософія Давнього світу (Давній Схід, Антична філософія).	2
3.	Філософія доби Середньовіччя та Відродження.	4
4.	Філософія Нового часу і доби Просвітництва.	4
5.	Німецька класична філософія.	4
6.	Філософія XIX-XX ст.	4
7.	Розвиток філософської думки в Україні.	4
8.	Філософське розуміння світу. Поняття буття.	4
9.	Походження та розвиток свідомості	2
10.	Філософія суспільства. Суспільний розвиток.	3
11.	Походження та сутність держави	2
12.	Філософська антропологія	2
13.	Особистість	2

14.	Діалектика як всезагальна теорія розвитку	2
15.	Філософія культури	2

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Філософія як універсальний тип знань. Філософська пропедевтика	2
2.	Філософія Давнього світу (Давній Схід, Антична філософія).	7
3.	Філософія доби Середньовіччя та Відродження.	6
4.	Філософія Нового часу і доби Просвітництва.	6
5.	Німецька класична філософія	6
6.	Філософія XIX-XX ст.	6
7.	Розвиток філософської думки в Україні.	6
8.	Філософське вчення про буття	6
9.	Закони та категорії діалектики	6
10.	Гносеологія. Теорія пізнання.	6
11.	Свідомість. Діалектичні аспекти наукового пізнання.	6
12.	Філософія суспільства	2
13.	Філософія техніки	4
14.	Філософське розуміння історії	2
15.	Філософія культури	4

6. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Основні етапи розвитку давньогрецької натурфілософської думки.
2. Розуміння сутності людини та специфіки її пізнання у давньогрецькій філософії (софісти, Сократ, Платон).
3. Вчення про душу і пізнання Арістотеля.
4. Платон і Арістотель: погляди на суспільство та державу.
5. Філософські напрямки еллінізму.
6. Загальні засади християнської філософії. Патристика. Схоластика.
7. Проблема загальних понять (універсалій) у філософії номіналізму й реалізму.
8. Гуманістичні ідеали філософської думки епохи Відродження.

9. Соціально-політичні утопії доби Відродження.
10. Основні філософські проблеми Нового часу. 1 І . Емпіризм Ф.Бекона.
- 1 2. Концепція походження держави Т.Гоббса.
13. Загальна характеристика класичного раціоналізму Нового часу: основні персоналії і проблеми (Р. Декарт, Б. Спіноза. Г. Ляйбніц).
14. Емпіричні розробки філософії Нового часу (Д. Локк, Д. Юм. Д.Берклі). 1
5. Французьке Просвітництво: основні ідеї та персоналії.
- 1 6. Смысл теорії природного права і суспільного договору в філософії Просвітництва. 1 7. Новизна гносеологічних та етичних уявлень Канта.
- 1 8. Принципи побудови філософської системи Г. Гегеля.
19. Філософська антропологія Л. Фюєрбаха.
20. Тенденції розвитку некласичної філософії наприкінці ХІХ ст.
21. Вихідні положення філософії марксизму. Проблема відчуження в марксизмі.
22. Головні категорії філософії життя ("життя" і "воля").
23. Етапи розвитку позитивізму.
24. Феноменологія Е. Гуссерля (основні поняття).
25. Проблема „екзистенції" в філософії ХХ ст.
26. Філософське становлення фрейдизму
27. Філософський постмодерн.
28. Особливості та основні етапи розвитку філософської думки в Україні.
29. Філософські погляди Г. С. Сковороди.
30. Соціальна філософія М. Драгоманова, І. Франка.
31. Основне питання філософії. Матерія та свідомість.
32. Поняття субстанції та поняття буття.
33. Проблема єдності та множинності світу. Філософські позиції в історії філософії: монізм, дуалізм, плюралізм.
34. Рух як загальний спосіб існування світу. Поняття форм руху.
35. Основні закони діалектики та їх зміст.
36. Категорії «простір» і «час».
37. Категорія нескінченності.
38. Філософське розуміння поняття "істина" (абсолютність, відносність і конкретність істини).
39. Проблематика суб'єкта й об'єкта пізнання
40. Основні форми наукового пізнання: проблема, ідея, гіпотеза, теорія.
41. Емпіричні методи пізнання.
42. Раціональні методи пізнання.
43. Діалектика і метафізика як два методи мислення.
44. Виникнення і природа свідомості.
45. Співвідношення біологічного й соціального в людині.
46. Специфіка людської діяльності. Людина - індивід - особистість.
47. Техніка і технології як предмет філософського осмислення.
48. Взаємовідношення продуктивних сил та виробничих відносин.
49. Суспільно-економічна формація

50. Основні етапи розвитку техніки (продуктивних сил).
51. Свідомість і праця, мова і свідомість.
52. Поняття цивілізації.
53. Діяльність як спосіб існування соціального.
54. Суспільство та його складові. Поняття суспільних класів.
55. Індивідуальна та суспільна свідомість. Форми суспільної свідомості.
56. Поняття держави. Концепції походження держави. Ідеологія.
57. Ідеалістичне та матеріалістичне розуміння історії.
58. Проблема відчуження.
59. Людська чуттєвість. Поняття прекрасного.
60. Поняття культури. Історичні моделі (ступені) культури.

7. Приклади комплектів тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС: Бакалавр Гуманітарно-педагогічний факультет	Кафедра філософії та міжнародної комунікації 2023-2024 н.р.	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № ____ з дисципліни «Філософія»	«Затверджую» Зав. кафедри філософії та міжнародної комунікації: <hr/> Культенко В. П.
Екзаменаційні питання			
1. Світогляд. Історичні типи світогляду.			
2. Криза християнського світогляду і формування антропологічного характеру філософії в епоху Відродження.			
Тестові завдання різних типів			
Питання 1. Яке визначення філософії є недостатньо повним?			
1	світогляд – це форма самосвідомості особистості та суспільства;		
2	світогляд – це сума знань про світ;		
3	світогляд – це здоровий глузд;		
4	світогляд – це інтегральне духовне утворення, що спонукає до практичної дії.		
Питання 2. Що є головним об'єктом східної філософії;			
(у бланку відповідей правильну відповідь впишіть одним словом)			
Питання 3. Антична філософія:			

1	автономна щодо інших сфер суспільного життя;
2	відкрита та доступна для всіх громадян;
3	розвивається стихійно;
4	носить сакральний характер.

Питання 4. Закінчіть вислів Тертуліана.

«Вірую, бо»	(у бланку відповідей правильну відповідь впишіть одним словом)
------------------	--

Питання 5. Співвіднесіть метод та його тлумачення.

1. дедукція;	А) метод дослідження певних об'єктів, що передбачає відтворення їхніх властивостей на іншому об'єкті – моделі, що є аналогом оригінального об'єкта; Б) сходження думки у пізнанні від загального до одиничного; В) процес відходу від певних якостей та відносин досліджуваного явища з одночасним виділенням потрібних для дослідника властивостей; Г) встановлення подібності, відповідності в певних сторонах, властивостях між нетотожними об'єктами.
2. абстрагування;	
3. моделювання;	
4. аналогія.	

Питання 6. У Новий час філософія є:

1	замкненою системою знань;
2	відкритою системою знань;
3	носить сакральний характер;
4	розгалуженою системою знань.

Питання 7. Співвіднесіть філософський напрям та його представників.

1. Л.да Вінчі;	А) натурфілософія; Б) структуралізм; В) постпозитивізм; Г) герменевтика.
2. М.Кузанський;	
3. М.Фуко;	
4. Л.Лаудан;	

Питання 8. Кому належить праця „Новий Органон” ?

(у бланку відповідей правильну відповідь впишіть одним словом)
--

Питання 9. Характерними рисами філософії ХХ ст. є:

1	академічність;
2	спрямованість на абсолютне;
3	тематична розмаїтість;
4	варіативність.

Питання 10. Яка із рис не є характерною для української філософії:

1	кордоцентризм;
---	----------------

2	індивідуалізм;
3	екзистеційність;
4	раціоналізм.

8. Методи навчання

Методи набуття нових знань, формування вмінь та навичок, закріплення, перевірки.

Словесні – пояснення, лекція, бесіда, дискусія, полеміка.

Практичні – навчальні вправи, практичні роботи, конференції, проведення семінарських занять під керівництвом викладача, презентації.

Реалізація компетентнісного підходу до навчання передбачає використання в навчальному процесі активних та інтерактивних форм проведення занять. На заняттях з дисципліни «Філософія» використовуються метод проектів, дискусія та презентація.

9. Форми контролю

Попередній контроль – опитування

Поточний контроль - опитування

Тематичний контроль – написання тематичних тестових та модульних контрольних робіт

Підсумковий контроль - екзамен

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» від 26.04.2023 р. протокол № 10.

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}^*$

10. Методичне забезпечення

1. Філософія. Навчально-методичний посібник для студентів НУБіП України стаціонарної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». Савицька І.М. Культенко В.П., Супрун А.Г., Гейко С.М.К.: Вид. центр НУБіП України, 2014. 24 с.
2. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: Посібник. – К.: Академвидав, 2007.
3. Данилова Т.В., Сторожук С.В., Горбатюк Т.В. «Філософія». Навчально-методичний посібник для студентів НУБіП України денної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». - К.: «Сотр&сору сотрану», 2012.
4. Сторожук С.В., Матвієнко І.С. Філософія: навчально-методичний посібник. – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2015.
5. Філософія. Методичні вказівки для студентів НУБіП України стаціонарної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». К.: Вид. центр НУБіП України, 2014. – 24 с. Культенко В.П., Гейко С.М., Горбатюк Т.В. та інші, Савицька і.М. К.: «Сотр&Сору сотрану», 2014. – 112 с.
6. Сторожук С.В., Матвієнко І.С. Практикум з філософії. – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2015.
7. Горський В. Історія української філософії. – К.: Наук. думка, 2001. 375 с.
8. Губерський Л.В., Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: Історія. Суспільство. Освіта.- К.: Вид. центр «Київський університет», 2011. 591 с.

11. Рекомендована література

- основна

1. Андрущенко В.П. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій. [Текст] / В.П. Андрущенко, М. І. Михальченко. – К. : Генеза, 2006. – 368 с.
2. Історія філософії України: Підручник. [Текст] / М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, І. В. Бичко та ін – К.: Либідь, 2004.
3. Історія філософії України. Хрестоматія: Навчальний посібник / Упорядники: М.Ф.Тарасенко, М.Ю.Русин І.В.Бичко та ін. – К., 2003.
4. Канке В.А. Філософія: Учебник для вузов. [Текст] / В. А. Канке. – М.: Логос, 2007. – 376 с.
5. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини: Навчальний посібник для студентів вузів. [Текст] / В. Г. Нестеренко. – К. : Абрис, 2005. – 335 с.
6. Вступ до філософії (під ред.. Л. Л. Нікітін).— Київ: Центр навчальної літератури, 2020 – 256 с.
7. Філософія Навчальний посібник / [І. Бичко, В. Табачковський, А. Бичко, Володимир Ярошовець]. – Київ: Центр навчальної літератури, 2019 – 648 с.

8. Філософія: Навчальний посібник / [І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, І.В. Бойченко та ін.]. – К : Вікар: Знання, 2008. – 624 с.
9. Філософія: Підручник / [І.В.Бичко, І.В. Бойченко, В.Г. Табачковський та ін.] – К. : Либідь, 2001. – 408 с.
10. Філософія: Навчальний посібник / [Є.М. Причепій, А.М. Черній, Л.А. Чекаль]. – К : Академвидав, 2004. – 624 с.
11. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; редкол.: В. І. Шинкарук (голова). – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
12. Федів Ю. Історія української філософії: Курс лекцій. [Текст] / Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. – К., 2004.

- **допоміжна**

1. Андрущенко В.П. Історія соціальної філософії: (Західноєвропейський контекст): підручник / В.П. Андрущенко. – К.: Тандем, 2000.
2. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, або інтелектуальні подорожі до країни Філософії. – Мала академія Наук України, 2017. – 238 с
3. Горський В.С. Філософія в українській культурі. [Текст] / В. С. Горський. – К. : Центр практичної філософії, 2001. – 73 с.
4. Гринів О. Історія української філософії / О. Гринів. – Львів : Тріада 11. плюс, 2015. – 302 с.
5. Гусєв В. І. Історія західноєвропейської філософії XV–XVII ст. Курс лекцій : навчальний посібник для студентів вузів. [Текст] / В. І. Гусєв. – К. : Либідь, 2004. – 253 с.
6. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. В 4 т. – Київ: Дух і літера, 2009-2017.
7. Індійська філософія (під ред.. Т. Кононенко). – Харків: Фоліо, 2019-144 ст.
8. Кант І. Критика чистого розуму. [Текст] / Пер. з нім. Ігоря Бурковського – К.: Юніверс, 2000. – 349 с.
9. Кузьміна С.Л. Філософсько-педагогічна спадщина П. Юркевича. [Текст] / С. Л. Кузьміна; Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського – К., 2003. – 303 с.
10. Лук'янець В.С. Філософський постмодерн. [Текст] / В. С. Лук'янець, О. М. Соболюк. – К.: Абрис, 1998. – 352 с.
11. Людина в сучасному світі : колективна монографія : в трьох книгах / за загальною редакцією В.П. Мельника. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – 3 кн.
12. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади [Текст] / Ф. Ніцше. – К. : Основи-Дніпро, 2013. – 415 с.
13. Огороднік І.В. Українська філософія в іменах: Навч. посібник. [Текст] / І. В. Огороднік, М. Ю. Русін. – К., 2007. – 325 с.
14. Онтологія людини : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Лях та ін. ; за редакцією В.В. Ляха, Л.І. Мозгового. – Слов'янськ, 2004. – 229 с

15. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас. – С. 15-139. // Ортега-і-Гассет Х. Вибрані твори. Пер. з ісп. Вольфрама Бурггардта. – Київ : Основи, 1994. – 420 с
16. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / Карл Поппер; пер. з англ. Олександр Коваленко, Олександр Буценко. – Київ : Основи, 1994. – 2т.
17. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. – К. : Основи, 2005. – 795 с.
18. Рьод В. Шлях філософії : з XVII по XIX століття : посібник / Вольфганг Рьод ; пер. з нім. В.М. Терлецького, О.І. Ведрова. – Київ : Дух і літера, 2009. – 386 с.
19. Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: панорама новітньої науки [Текст] / Пер. з фр. В. Шовкун. – К. : Основи, 2008. – 669 с.
20. Сковорода Г. Розмова про істинне щастя / Г.С. Сковорода ; пер. укр. мовою, примітки В.О. Шевчука. – Харків : Прапор, 2002. – 270 с.
21. Сковорода Григорій: образ мислителя. – К., 2007.
22. Татаркевич В. Антична і середньовічна філософія. [Текст] / В. Татаркевич // Історія філософії. Т.1. – Львів : Свічадо, 2006. – 456 с.
23. Тейлор Ч. Етика автентичності / Чарльз Тейлор ; пер. з англ. і заг. ред. Андрій Васильченко. – Київ : Дух і літера, 2013. – 125 с.
24. Філософський енциклопедичний словник: (містить 1700 ст. / Редкол.: В. Шинкарук (голова) та ін.); НАНУ, Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди. – К.: Абрис, 2002. – 742 с
25. Франк С. Філософія і релігія // Рижак Л. Хрестоматія : Філософія як рефлексія духу. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – С. 23–44.
26. Читанка з філософії у 6 книгах. Кн. 6. :Зарубіжна філософія XX століття / Волинка Г. І., ред. – К. : Фірма «Довіра», 2003. – 238 с.
27. Штайн Е. Вступ до філософії / Пер. з нім. Ілони Терзової. – Жовква : Місіонер, 2011. – 202 с.

- Інтернет-джерела

1. Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади. (укр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ae-lib.org.ua>
2. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html>
3. Сайт «Ізборник» – Історія України IX-XVIII ст.: першоджерела та інтерпретації (електронна бібліотека давньої української літератури та розвідок з політології) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua>
4. Сайт видавництва Свічадо (Історія релігії, переклади Отців Церкви, християнська художня література, богословська та богослужбова література,

- філософія, психологія, етика та ін.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svichado.com>
5. Сайт Українського філософського фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.philosophy.ua>
6. /
7. Hubner K. Philosophy of Modern Art and Philosophy of Technology [Електронний ресурс] / К. Hubner. – Режим доступу: http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/SPT/v4_n1pdf/HUBNER.PDF
8. Philosophy Law – Philosophy // Digital Public Library of America (Millions of free online cultural resources from American institutions) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dp.la/search?q=Law%20%2d%2d%20>